

Türkiye’de Uluslararası İlişkiler Çalışmalarının Bilim Dalı Olarak Gelişmesine Güncel ve Tarihsel Bir Bakış

Duygu BAZOĞLU SEZER*:

Giriş

Burada yapılmak istenen, Uluslararası İlişkiler (UI) “Çalışmalarının” ve “bilim dalı”nın ülkemizdeki gelişme çizgisine, sayısal veriler, kişisel deneyimler ve gözlemler yardımı ile, hem güncel hem de tarihsel açılardan bakmaktır. “Kişisel” deyiminin okuyucuyu ürkütmemesi dileğimizdir. Çünkü amaç olabildiğince “objektif” olmak, tarihe ve verilere sadık kalmaktır. Başvurulan yöntem, kısmen, Batı ülkelerinde sık sık başvurulan “sözlü tarih” yöntemini de çağırıştırıyor olabilir.

UI bilim dalı açısından hangisi önemlidir? Tarihsel boyut mu, yoksa güncel ve gelecek boyutları mı? Türkiye’de UI’nin ilginç bir uğraş, bir “Çalışmalar” alanı olmanın ötesine geçerek bir bilim dalına dönüşme çizgisine ve öyküsüne bakarken kuşkusuz güncel ve gelecek boyutlar yaşamsal bir öneme sahiptir. Niçin? Mevcut durum nedir? Acil sorunlar nelerdir? Bu çalışmanın Birinci Bölümünde bu gibi güncel ve dolayısı ile geleceğe uzanan konular ele alınacaktır.

Çalışmanın İkinci Bölümünde tarihsel boyuta eğilinecektir. “UI’de günümüze nasıl ve nereden gelindi?” sorusunun yanıtı, Türkiye’de bugün varolan entelektüel ve siyasal birikimin ve iklimin an azından bir kısmını açıklamaya yardımcı olabilir. Benim amacım daha kısıtlı: UI çalışmalarının ve bilim dalının tohumlarının, Türkiye’de özel olarak AÜSBF’de yaklaşık yarım yüzyıl önce atıldığını, köklerinin, bu kurumun öğretim üyeleri tarafından bilgili, bilinçli ve sağlam bir şekilde yerleştirilmiş olduğunu anımsatmak! Kendimi dün ile bugün arasında bir kuşağın üyesi olarak gördüğüm için bu çabayı sadece bilimsel bir görev olarak değil, o günün Öncü’lerine karşı duyduğum manevi bir borcu yerine getirmenin bir parçası olarak da değerlendireyorum. Ayrıca, ülkemizde sosyal ve siyasal bilimlerin tarihi araştırmalarına alçakgönüllü bir katkı sağlama ümidini de taşıdığımı itiraf edeyim.

* Prof. Dr., Bilkent Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü Öğretim Üyesi. Sayın Bazoğlu Sezer, Ilgaz Toplantısı’nda sunduğu tebliği daha sonra yazılı olarak Uluslararası İlişkiler dergisine iletmiştir.

Çalışmalarının Bilim ve Tarihsel Bir Bakış

Uİ (Uİ) "Çalışmalarının" ve ne, sayısal veriler, kişisel güncel hem de tarihsel okuyucuyu ürkütmemesi objektif" olmak, tarihe ve, kısmen, Batı ülkelerinde çağırıştırıyor olabilir.

Tarihsel boyut mu, yoksa Uİ'in ilginç bir uğraş, bir bir bilim dalına dönüşme güncel ve gelecek boyutlar mevcut durum nedir? Acil ümünde bu gibi güncel ve acaktır.

oyuta eğilinecektir. "Uİ'de usunun yanıtı, Türkiye'de min ve iklimin an azından nim amacım daha kısıtlı: Uİ un, Türkiye'de özel olarak atıldığını, köklerinin, bu gili, bilinçli ve sağlam bir k! Kendimi dün ile bugün üm için bu çabayı sadece ncü'lerine karşı duyduğum çası olarak da değerlendiri- l bilimler tarihi araştırmala- i de taşıdığımı itiraf edeyim.

ölümü Öğretim Üyesi. Sayın Bazoğlu nra yazılı olarak Uluslararası İlişkiler

Uİ Çalışmalarının ve Bilim Dalının Geleceği Açısından Güncel Boyutun Önemi

Sayısal Veriler

Güncel ve gelecek boyutları önemlidir, çünkü bugün ülkemizde Uİ çalışmalarında ve/veya bilim dalında uzmanlaşan önemli sayıda bir "Topluluk" oluşmaktadır. Bunun en somut göstergesi sayısalıdır. Aynı derecede önemli bir diğer gösterge bu insan kaynağının ortaya çıkarıldığı somut üründür, yani yayınlardır. Ben bu makalede yalnızca insan kaynağına bakacağım. Ancak bir topluluğun kendisine "Topluluk" demesi ile topluluk olunamaz. Bunu diğer benzer çevrelerin de kabullemeleri, tanımaları gerekir. Bu kabulün de en önemli kanıtı Türkiye kökenli yayınların özellikle uluslararası bilimsel camiada gördüğü ve göreceği kabuldür. Özellikle uluslararası indekslerde ve uluslararası saygın süreli yayınlarda Türkiye kökenli yayınlara yapılan atıfların sayıları arttıkça, Topluluk olma iddiasının, hem ulusal hem de uluslararası düzeyde kabul görürlüğünün artmakta olduğu ortaya çıkar. Türkiye'deki Uİ'cilerin bu noktaya doğru ilerlemekte olmaları son derece olumlu bir gelişmedir.

Uİ bilim topluluğunun sayısal büyüklüğü hakkında elimizde resmi kaynaklardan elde edilmiş veriler bulunmaktadır. Üniversitelerarası Kurul (ÜK)'un Ekim 2003 verilerine göre, kamu ve vakıf üniversiteleri dahil olmak üzere tüm Türk üniversitelerinde gerek Uİ bölümü, gerek Siyaset Bilimi bölümü çatıları altında Uİ uzmanı olarak öğretim kadrosunda gözüken eleman sayısı 400 civarındadır.

YÖK kaynaklı Haziran 2005 tarihli verilerde o günden bugüne ciddi bir artış gözlemlenmektedir. Toplam 77 Türk üniversitesinde (53 kamu, 24 vakıf), 40 Uİ bölümü bulunmaktadır. Buralarda görevli öğretim elemanının sayısı 570'e yükselmiştir. Bunun 276'sı "öğretim üyesi" (prof., doç., yrd. doç.); 294'ü "diğer öğretim elemanı"ndan oluşmaktadır.

Konuyu ciddileştiren bir diğer veri, ülkenin her bir tarafına yayılmış eski veya yeni üniversitelerde yeni yeni açılan ya da serpilten Uİ bölümlerinde öğretim gören ve bundan sonra da görecektir olan öğrenci sayısının büyüklüğüdür. Adı geçen YÖK verilerine göre: 2004-2005 yılı için Uİ lisans eğitimi kaydı yaptırtan toplam öğrenci sayısı 4,266'dır. Aynı yılda okumakta olan öğrenci sayısı 16,156'dır. 2003-2004 yılında mezun olan Uİ lisans öğrencisi sayısı 4449'dur. Lisans-üstü eğitimine gelince: 2004-2005 için kayıt yaptırtan öğrenci sayısı 1072'dir. Aynı yılda okumakta olan lisans-üstü toplam öğrenci sayısı 1447'dir. 2003-2004 yılında mezun olan toplam lisans-üstü öğrenci sayısı 379'dur. Devletin yurtdışına lisans-üstü Uİ eğitimi amacı ile göndermiş olduğu

öğrenci sayısı 47'dir. Ön-lisans için 2004-2005 yılında yeni kayıt yaptırtan öğrenci sayısı 620, aynı yılda okumakta olan 1006, 2003-2004'de mezun olan öğrenci sayısı ise 106'dır. Kabaca söylemek gerekirse, resmi rakamlara göre, 2004-2005 yılında ülkemizde yaklaşık olarak 25.000 öğrenci Türk üniversitelerinde Uİ bilim dalında eğitim görmüşlerdir. Normalde bunların büyük çoğunluğunun lisans veya ön-lisans programlarını tamamlamaları beklenir.

Temel Sorun: Alt-yapı ve Üst-yapı Açıklarından Ön-Hazırlıksız Kurumsallaşma

Uİ çalışmalarında ve bilim dalında gerçekleşen bu üniversiter oluşum değişik düzeylerde ön-hazırlık yapılmadan, yaklaşık on sene gibi çok kısa bir zaman dilimi içine sıkıştırıldığı için ciddi sorunlarla yüklüdür. Uİ'deki pusulasız, dağınık, günü-birlik kararlarla büyüme eğilimi, Türkiye'de genel olarak "bilim" dünyasının gelişme çizgisinin içinde bulunduğu dağınıklığı ve "yol haritasızlığı"nı yansıtmaktadır. YÖK, ÜK ve TÜBİTAK gibi kurumlar ülkemizin uzun vadeli bilim politikalarını biçimlendirmede ve üniversite eğitiminde nicelik kadar nitelik konusuna öncelik veren görüşü hem devlete hem de kamu oyununa benimsetmede kendilerinden beklenen öncü rolünü maalesef yeterince oynamamışlardır.

Yukarıda da değinildiği gibi, üniversitelerde Uİ dalında görülen sayısal büyüme kısa bir zaman dilimi içinde gerçekleştiği için endişe verici bir boyut kazanmaktadır. Bu tür ön-hazırlıksız sayısal "şişme," beraberinde çok ciddi, nicelik ve nitelik sorunları getirmiştir. Nitelikli ve konunun uzmanı öğretim elemanı bulunamadığı için yıllarca dersler boş geçmiş, çoğu kez bürokrasiden veya medyadan cezbedilen "part-time" uzmanlar temel kadroyu oluşturmuş, Uİ veya siyaset bilimi formasyonu aranmadan "ilk gelen"ler Uİ bölümü kadrosunda kendilerine yer bulmuş ve kariyer edinmiş, bölüm başkanları sık sık ya yeni mezunlardan ya da işletme gibi çok farklı dallarda uzman kişilerden atanmıştır.

Öğretim elemanı yokluğunun yarattığı her düzeydeki baskı altında, bilimsel ünvanlarda yükselme sınavları (prof., doç. ve yrd. doç.'luk) çoğu kez gereken ciddiyetten uzak bir yöntemle ve ortamda gerçekleştirilmiştir. Yükseltilme, uzun yıllar, neredeyse otomatik bir süreç olmuştur. ÜK'dan edinilen bilgiye göre 12 temel alanda doçentlik için ülke çapında yapılan yıllık toplam başvuru sayısı son yıllara kadar yaklaşık 2500 idi. Mayıs 2005'teki başvuru sayısı yaklaşık 3300 oldu. Uİ doçentliği başvurusu sayısı 27'dir. ÜK'un görevi başvuruları işleme sokma, jürilerinki ise usulüne göre sınavıp, değerlendirerek süreçten

2005 yılında yeni kayıt
umakta olan 1006, 2003-
6'dır. Kabaca söylemek
ında ülkemizde yaklaşık
Üİ bilim dalında öğretim
nluğunun lisans veya ön-

arından Ön-Hazırlıksız

en bu üniversiter oluşum
yaklaşık on sene gibi çok
ciddi sorunlarla yüküldür.
ararlarla büyüme eğilimi,
a gelişme çizgisinin içinde
"nı yansıtmaktadır. YÖK,
zun vadeli bilim politikala-
inde nicelik kadar nitelik
lete hem de kamu oyuna
rolünü maalesef yeterince

elerde UI dalında görülen
de gerçekleştiği için endişe
hazırlıksız sayısal "şişme,"
runları getirmiştir. Nitelikli
amadığı için yıllarca dersler
nedyadan cezbedilen "part-
uş, UI veya siyaset bilimi
UI bölümü kadrosunda
bölüm başkanları sık sık ya
çok farklı dallarda uzman

her düzeydeki baskı altında, prof., doç. ve yrd. doç.(luk) atemle ve ortamda gerçekleş- redayse otomatik bir süreç 2 temel alanda doçentlik için uru sayısı son yıllara kadar sayısını yaklaşık 3300 oldu. Uİ n görevi başvuruları işleme ıp, değerlendirerek süreçten

gene usulüne göre geçmelerini sağlamaktır. Böyle bir sayısal baskı altında sürecin, gerektiği ölçüde bilimsel ve adil işlemesi son derece zordur. Örneğin jürilerde Uİ ile ilgisi olmayan alanlardan gelen işletmeci, antropolog gibi üyeler görev almıştır ve almaktadır. YÖK ve ÜK'un koymuş oldukları ve zaman içinde çeşitli değişikliklere uğrayan sınav ve/veya değerlendirme rejimleri ciddi sakıncaları ve tutarsızlıkları içlerinde barındırmaktadırlar. Bu rejimler uluslararası standartları yakalama çabası içinde görünmüşse de (SSCI'de adı geçen süreli yayında yayın yapma koşulu gibi), sonuçta bu amacın gerçekleştiğini söylemek olanaklı değildir. Her iki kurum da Türkiye'de Uİ bilim dalında varolan birikimden karar-alma sürecinde yararlanma konusunda dışa kapalı, saydamlıktan uzak bir tutum izlemektedir.

Temel sorun Türkiye’de üniversite sayısının kısa sürede patlamış olmasıdır. Bunun altında yatan neden ise, üniversite kurma kararının büyük çoğunlukla, “bilim ve eğitim tutkusu” ve meslekleşme gereksinimi gibi evrensel ölçütler yerine siyasi, ticari ve ideolojik nedenlerle alınmakta oluşudur. İktidarlar alelacele kabul edilen bir yasa ile kamu üniversitelerini “kurmakta,” iş çevreleri –“üniversite” olma misyonunu yakalamış bazı istisnalar dışında- akademiya ile hiçbir ilişkisi olmayan nedenlerle iş yaşamındaki girişim becerilerini üniversite ortamına transfer etmektedirler. Özellikle vakıf üniversitelerinin yöneticilerinin kamuoyuna sık sık, “Biz öğrenciye müşteri gözü ile bakıyoruz,” diye seslenmeleri, üniversite eğitiminin arkasında yatan temel felsefe ile ticaretin temel mantığı arasındaki ilişkinin doğru irdelenip, doğru kurulması konusunda Türk toplumuna ciddi sorumluluklar getirmektedir. Gerek kamu, gerek özel vakıflarca alt ve üst-yapı hazırlanmadan kurulan pek çok üniversitede kısa bir süre içinde Uİ bölümü açılmakta ve öğrenci kabul edilmektedir. Hangi öğretim elemanı ile dersler verilecek, araştırmalar yürütülecektir? Kabul edilen öğrenci sayısı hangi ölçüte göre saptanmaktadır? Yanıt, kısmen, “YÖK baskısı”dır. Ancak olaya YÖK açısından bakıldığında olayın çapının ne denli büyük olduğu aydınlığa kavuşmaktadır. Temelde 80 milyona yakın nüfuslu ülkemizde, kamuoyu ve iktidardan gelen “üniversitelerde öğrencilere kontenjan açın” baskısı yatmaktadır.

Eğitimde Arz-Talep İlişkisini Doğru Anlamak

Türkiye’de üniversite eğitimi konusundaki arz-talep ilişkisini biçimlendiren çeşitli dinamikler titizlikle değerlendirilmeden bu denli önemli bir ulusal konuda sağlıklı kararlar verilebileceğini düşünmüyorum. Herşeyin başında nüfus baskısı gelmektedir. Türkiye gibi nüfusu bu denli büyük ve genç, sosyo-ekonomik kalkınmışlık düzeyi geri bir

ülkede eğitim ve üniversite konularının ciddi sorunlarla karşılaşması uluslararası çapta olağan olarak karşılaşılan bir durumdur. Gelişmekte olan ülkelerin çoğunda iktidarlar ve üniversiteler genç nüfustan gelen talebin baskısı altında eğitim politika ve planlarını yapmaktadırlar. Bu tür ülkelerde eğitim kalitesinin genelde düşük oluşunun belli başlı nedeni, nüfus-siyaset-mali kaynak arasındaki etkileşimdir.

Tabandan gelen bu sosyal ve siyasal baskıya ek olarak bazı uzmanlık alanları ara ara "gözde" oldukları için artan talebe konu olmaktadır. Örneğin UI çalışmaları, yaklaşık son 10 yıldır talep açısından "altın çağını" yaşamaktadır. Nedeni, temelde, dünya politikasının içine girmiş olduğu dinamik evredir. Herşey, ama herşey değişmekte ve küreselleşmenin getirdiği olanaklar siyasal, coğrafi, mali, kültürel ve psikolojik sınırları yıkmaktadır. Elektronik medya bu görkemli dinamizmi izleyicilerin oturma odasına taşımakta, matkapla sokar gibi beynine sokmaktadır. Gençler genelde bu gibi dış etkiler altında, mezun olduklarında hangi iş dalında iş tutabileceklerini bilmeden ve araştırmadan UI bölümlerine başvurumaktadırlar. Bu şekilde yapılan başvurular büyük ölçüde rasyonel düşüncenin ürünü değildir. Konuların canlılığı ve renkliliği ve medyanın sürekli bu konuları canlı tutması gençlerin seçimlerini şekillendirmektedir.

Kendisi de baskı altında çalışan YÖK, bol sayıda bölüm açılmasına onay vererek gençlerden gelen talebe yanıt vermeye çalışmaktadır. Ancak yığın yığın gelen öğrenciyi hangi kadrolar eğitmektedir ve bundan sonra eğitecektir? Yetişmiş kadro sıkıntısı çekmekte olan üniversitelerin ve bölümlerin normalde dört yılda devşirdiği binlerce öğrenci, bu denli hazırlıksız yakalandıkları eğitimle geleceğin Türkiye'sinde akademiya, diplomasi, ve diğer çeşitli meslek kadrolarını doldurmaya adaydırlar.

İşin mali yanı karar alma sürecinde belki de en önemli unsurdur. UI bölümü açma hem altyapı, hem üstyapı yatırımları açısından ekonomik olduğu için caziptir ve bu nedenle de peşpeşe bölümler açılmaktadır. Birkaç odadan oluşan bir mekanda, birkaç öğretim elemanı ile bölümler açılabilir. 77 üniversite içinde pahalı hiçbir teknoloji kullanmadan, alt-yapı yatırımı yapmadan kurulan bölümler çoğunluktadır.

"Küreselleşme"nin Sonuçlarına Hazırlanıyor muyuz?

Nitelik sorununa kendi içinde olduğundan daha da acil boyut katan unsur küreselleşme olgusudur. Bugün Türk öğrencisinin ve bilim adamının yetiştirilmesinde küreselleşme olgusunun kesin olarak hesaba katılması zorunluluğu vardır. Çünkü geleceğe hazırlanmakta olan günümüzün UI insan kaynağı, küreselleşme nedeniyle iyice

sorunlarla karşılaşması durumudur. Gelişmekte olan genç nüfustan gelen öğrencileri yetiştirmek için çalışmaktadırlar. Bu büyük oluşunun belli başlı özellikleridir.

Ek olarak bazı uzmanlık alanlarına konu olmaktadır. Bu talep açısından "altın politikasının" içine girmiş ve küreselleşmekte ve kültürel ve psikolojik açıdan güçlü dinamizmiyle sokağa sokar gibi beynine etkiler altında, mezunlarını bilmeden ve araştırma şeklinde yapılan başvuru sürecini deşildir. Konuların bu konuları canlı tutması

sayıda bölüm açılmasına çalışmaktadır. Kadrolar eğitmektedir ve sıkıntısı çekmekte olan yılda devşirdiği binlerce eğitimle geleceğin Türkiye'si için meslek kadrolarını

de en önemli unsurdur. UI'ın amacı açısından ekonomik alanlara bölümler açılmaktadır. Öğretim elemanı ile bölümler hiçbir teknoloji kullanmamaları gerekmektedir.

Yeniyor muyuz?

Bu daha da acil boyut katan Türk öğrencisinin ve bilim insanlarının olgusunun kesin olarak geleceğe hazırlanmakta küreselleşme nedeniyle iyice

derinleşecek olan bir yarışma ortamında iş bulma ve mesleğini icra etme durumunda kalacaktır. Nitekim yarış başlamıştır bile. Bugün Türk üniversitelerinde görev yapan yabancı uyruklu öğretim üyelerinin sayısı 10 yıl öncesine göre ciddi bir artış göstermektedir. Yakın gelecekte (AB ile katılım müzakereleri sürerken!) özellikle Batı'dan daha büyük sayıda öğretim elemanının istihdam için Türk üniversitelerine başvurması beklenmelidir. Çünkü günümüzde tarihsel süreç ters yönde işlemenin ipuçlarını vermeye başlamıştır. Üniversite camiası için uzun yıllardır alışılmış olan eğilim "çevre" aydınının "feyiz almak" veya istihdam edilmek amacı ile "merkez"e başvurmasıydı. Küreselleşme bunu da değiştiriyor. Şimdilerde özellikle Batılılar Türkiye'de ve benzer sosyo-politik profildeki diğer çevre ülkelerinde belli bir süre çalışmak ve yaşamak istemektedirler, isteyeceklerdir.

Gelecek açısından yaşamsal sorun şudur: Türkiye'de verilen UI öğretim ve eğitimi, önümüzdeki 10-20 yıl içinde UI bilim topluluğu üyelerinin küresel yarışta gereksinimini duyacakları metodolojik, teknolojik, kuramsal, vb becerileri kazanmalarında kendilerine yardımcı olacak düzeyde midir? Yoksa, bugün olduğu gibi büyük ölçüde bu yarışın kenarında mı kalacaklardır? Dış dünyadaki belli başlı üniversitelerde görev alabilecekler midir? Türk iş dünyası ile bağlantılı olmadan uluslararası camiada söz sahibi olabilecekler midir? (Konumuzun dışında olmasına karşın "iş dünyası-üniversite ilişkisi"ne bir kez daha değineceğim. Bu tür ilişkiler değişik açılardan yararlıdır. Ancak böyle bir ilişki sonucunda gerçekleşen faaliyetlerin ve ürünlerin tümüyle bağımsız ve kişiye-özü bir yaratı olmasını beklemek gerçekçi değildir.)

Korkularımızı Yenmenin Zamanı: Kuramsal, Kantitatif ve Yabancı Dili Sevelim

Günümüz ve gelecekle ilgili olarak eklemek istediğim bir diğer önemli endişe konusu, öğretimin çok büyük bir ağırlıkla sözel yöntemin tekeli altında yürütülmesi ve öğrenme yönteminin çoklukla ezberle sınırlı kalmasıdır. Türkiye'de UI'nın kavramsal ve yaklaşımsal gelişiminde olduğu gibi öğretiminde de geleneksel olarak ABD üniversitelerindeki uygulamalar örnek alınmıştır. Nedeni çok basittir. Avrupalılar Amerika'nın bilimsel hegemonyasından son yıllarda kurtulma ve bazı ekolleri geliştirme çabası içine girinceye kadar Amerikan yaklaşımları tüm dünyada egemendi. Tek istisna Marksist yaklaşımı benimseyen sosyalist ülkeler ve yandaşları idi. Türkiye'de son yıllarda, özellikle Avrupa'da doktora yapan öğrencilerin geri dönüp üniversitelerde görev almalarıyla, yaklaşım çeşitlenmesi görülmeye başladı. Ancak halen kantitatif yöntemler değil yaygınlaşmak, neredeyse tek adım

atmadı. Oyun teorisini kullanan sınırlı sayıda bazı dersler dışında kantitatif yöntemlerin egemen olduğu dersler programlara girmediler. Çünkü bu yöntemleri kullanabilen öğretim elemanı yetişmedi. Son analizde her Uİ'ci hemen hemen aynı mantıkla bilgi ediniyor, bilgi aktarıyor, analiz yapıyor. Analizlerde farklılıklar daha çok kaynak araştırmasının kalitesinden, bireysel özelliklerin farklılıklarından ve ideolojik unsurlardan oluşuyor. Abartıyor olma riskini göze alarak şöyle de diyebiliriz: Biz hepimiz üç aşağı, beş yukarı aynı mantıkla, aynı şeyleri öğreniyoruz ve çevremize aktarıyoruz.

Bu nedenle belli başlı Amerikan üniversitelerindeki gelişmelerden epeyce uzak düştüğümüzü görmemek olanaksız. Amerika'da "policy" çalışmalarından uzak durup, "kuramsallığı" ve "kantitatif" yöntemleri ciddi çapta öne çıkaran eğitim kurumları ile aradaki makas iyice açılmış durumdadır. Önemli mi? Kesinlikle evet. Kuramsal ve kantitatif araçları derinlemesine kullanma becerilerine sahip olmamak, bu dilleri kullanamamak gelecekte Amerika'da ileri eğitim yapmak isteyen olan öğrencilerimizin önünde ciddi birer engel oluşturacak gibi gözükmektedir.

Bu durumu iyileştirmek elimizde. University of Illinois Urbana Campus'ta doktora çalışmalarını birkaç yıldır sürdüren Burcu Uçaray'ın (Bilkent IR '02) verdiği bilgiye göre kantitatif çalışmalar ABD'de üniversitelerarası ortak seminer çalışmalarıyla desteklenmektedir. Örneğin Michigan Üniversitesi çatısı altında her yaz dünyadan yaklaşık 500 eğitim kurumundan lisansüstü öğrencilerini buluşturan "Inter-University Consortium for Political and Social Research" (ICPSR) ve Duke Üniversitesi'nin "Empirical Implications of Theoretical Models" (EITM) adlı yaz kursları gençleri yetiştirmektedirler. Bilimdeki öncü rolünü korumak isteyen ABD'nin böyle programları hayata geçirmesi şaşılabilecek bir durum değildir. Türkiye için önemli olan genç öğretim üyelerinin bu tür seminer ve kurslara katılımlarının üniversitelerce değil özendirilmek, belki de ünvan yükseltilmesinde önkoşul olarak tanımlanmasıdır.

Türk üniversitelerinde "sempati duyulması" gereken bir diğer konu "yabancı dil"dir. Yabancı dil yalnızca bölge ve ülke çalışmaları için değil, Uİ'nin diğer alt başlıklarında birincil kaynaklardan araştırma yapabilmek için de gereklidir. "İngilizce her kapıyı açar" düşüncesini yeterli bir argüman olarak görmüyorum. Yabancı dili kullanabilmek araştırmanın derinliğini ve güvenilirliğini kat kat arttıracaktır. Bilimsel bir araştırmada konunun öz dilinin kullanılması, başta Batı'da olmak üzere dünya bilim ve yayın çevrelerinde beklenen bir kalite unsurudur.

da bazı dersler dışında
er programlara girmedir.
elemanı yetişmedi. Son
lıkla bilgi ediniyor, bilgi
lılıklar daha çok kaynak
lerin farklılıklarından ve
olma riskini göze alarak
beş yukarı aynı mantıkla,
oruz.

itelerindeki gelişmelerden
ksiz. Amerika'da "policy"
ve "kantitatif" yöntemleri
radaki makas iyice açılmış
Kuramsal ve kantitatif
sahip olmamak, bu dilleri
eğitim yapmak isteyecek
engel oluşturacak gibi

iversity of Illinois Urbana
yıldır sürdüren Burcu
göre kantitatif çalışmalar
lışmalarıyla desteklenmek-
altında her yaz dünyadan
ü öğrencilerini buluşturan
nd Social Research" (ICPSR)
mplications of Theoretical
etiştirmektedirler. Bilimdeki
böyle programları hayata
rkiye için önemli olan genç
e kurslara katılımlarının
de ünvan yükseltilmesinde

ması" gereken bir diğer konu
ge ve ülke çalışmaları için
cil kaynaklardan araştırma
er kapıyı açar" düşüncesini
Yabancı dili kullanabilmek
kat kat arttıracaktır. Bilimsel
nılması, başta Batı'da olmak
klenen bir kalite unsurudur.

Son Söz

Yaklaşık son on yıllık kuruluş ve işleyiş süreci Türkiye'de sayısal olarak geniş çaplı bir Uİ insan kaynağının ve onu besleyen altyapı ve finansal kaynağın oluşmasına neden olmuştur. Bu çaptaki kaynağı kendisine çekebilen çalışma alanında sunulan öğretim ve eğitimin, NİTELİK ve KALİTE konularında hangi noktada oldukları ve gelecekte olacakları acilen sorulması gereken sorulardır. Bu insan kaynağı bugün ancak ve ancak sorumlu, titiz ve mükemmeli-arayan bir anlayışla hazırlandıkları ve en yeni yöntem ve araçlarla donatıldıklarında gelecek için potansiyel bir değer ifade edebilir. Metodoloji, kullanılan araçlar, kavramsal/kuramsal hazırlıklar açısından Türkiye'deki Uİ topluluğu üyeleri, dış dünya ile karşılaştırıldığında acaba hangi konumda durmaktadırlar?

Tarihsel Boyut

Niçin tarih?

Bugün ve gelecek kadar yaşamsal olmasa da, "Uİ'de Türkiye olarak buralara nerelerden geldik?" sorusunun, kanımca, Uİ bilim topluluğunun doğal olarak merak ettiği bir konu olması gerekir. Niçin?

Herşeyden önce, bireyi "biliminsanı" yapan birinci öge "merak"tır. Beyinsel bir fonksiyon olarak "merak edilmeden" bilim yapılamaz, yaratılamaz. Yapılsa da en azından yaratıcılığı, orijinallliği, ilginçliği yoktur ya da sınırlıdır.

Burada bir parantez açarak tarihsel boyuta bakarken iki kolay yanlışa -"insani zaafa" demek belki de daha doğru olur- düşmemek gerektiğini anımsatmak istiyorum. Bir, "nostaljiye" kapılma, iki, geçmişe tümüyle bugünün gözlükleri içinden bakma tehlikeleri. O döneme "nostalji" duyuyorsanız, onu gerçekleri değiştirerek yüceltirsiniz. Verilerle oynarsınız, en azından seçici davranır, bazılarını gözardı edersiniz. Yok gene aynı döneme "eleştirel" bakma adı altında bugünün "yükselen değerleri" gözlüğünden bakmaya kararlıysanız, bu kez geçmişe kötülürsünüz. Yöntem gene aynıdır: Verilerle oynar, keyfinize göre seçer, bazı verilerin varlığından bile söz etmezsiniz. Tarihsel boyut araştırmasının vazgeçilmez önkoşulu, geçmişte yaşandığı kanıtlanmış olanları günümüzün değer kalıpları ile yargılamak değil, o gün geçerli olan iç ve dış koşullara hakkını vermek, yani o koşulların o tarihin yaratılmasındaki rollerini not etmektir. Ben her iki tehlikeden de kaçınacağım.

SBF'nin Öncü Rolü

Türkiye'de UI çalışmalarının ve bilim dalı olma yolundaki çabaların en önemli ve ilginç yanı köklü ve kapsamlı bir geçmişe sahip olmasıdır. Yaklaşık yarım yüzyıl önce A.Ü.S.B.F Siyasi Şube'de öğretim üyeliği yapan Öncü'ler, UI bilim dalını kurma gibi güç bir vizyonu Fakültenin gündemine taşımışlardır. Bu iddianın somut kanıtı, ender bir tarihsel belge olarak karşımıza çıkan; ve 31 Mart -1 Nisan 1961'de SBF Dış Politika Enstitüsünce düzenlenen sempozyumun tutanaklarını içeren, *Milletlerarası Politika Öğretimi Symposiumu* adlı kitaptır.¹ Kitap incelendiğinde, konuya ciddi bir sorumluluk duygusu ve titiz bir bilimsellik ile yaklaşıldığı ve en doğrusunu yapma iradesi ile yola çıkıldığı görülmektedir. Kitaptan anlıyoruz ki, 1950'lerin son yılları ile 1960'ların ilk yıllarının SBF'sinde Siyasi Şube, UI çalışma alanının kurulması yönünde ciddi bir ön-hazırlık aşaması yaşadı. O günün öncüleri UI bilim dalının temel sorunsallarının açık seçik farkındaydılar. Örneğin, UI'in disiplinlerarası bir alan olduğunun; bu nedenle sınırlarını çizmenin güç olduğunun; ancak gene de siyasi tarih ve devletlerarası hukuk gibi yerleşik bilim dallarından farklı olduğunun; en sağlıklı yöntemin ne olduğu konusunda Amerika'da henüz bir oydaşmaya varılmamış olduğunun; siyaset biliminden ciddi olarak yararlanmakla birlikte ondan farklı bir terminolojisinin oluştuğunun, vb. Ne kadar ilginçtir ki, o günün tartışma maddelerinin bir kısmı günümüzde de canlılığını korumaktadır.

Değerli hocamız Prof. Dr. Türkkaya Ataöv'den edindiğim bilgiye göre, Türkiye'de UI çalışmaları, SBF'de Siyasi Şube bünyesi içinde "Milletlerarası Münasebetler" dersinin 1950'lerin sonlarına doğru ders programına konulması ile başlar. Siyasi Şube içinde üç alt-konu "Kürsü" olarak örgütlenmişti: Devletlerarası Umumi Hukuku, Devletlerarası Özel Hukuk ve Siyasi Tarih. "Milletlerarası Münasebetler" dersi, tam olarak hangi kürsüye ait olduğu saptanamadan (UI'in sürekli karşılaştığı "sınır" sorunu!), Prof. Dr. A. Suat Bilge tarafından yeni bir ders olarak öğretiliyordu. 1960'ların ikinci yarısına gelindiğinde o da kürsü olarak örgütlendi.

Hepsini çatısı altında toplayan yapı SBF Dış Münasebetler Enstitüsü (DME) idi. Diğer bir deyişle, bu çatı altında dört kürsü birbirleriyle organik bir ilişki içinde çalışırdı. Bu işbirliği genelde mükemmel işler, ancak ara ara hoşnutsuzluklara da yol açardı. Ders programı burada hazırlanır, işbölümü burada planlanırdı. DME'nin bir diğer önemli faaliyeti *Milletlerarası Münasebetler Türk Yıllığı* (*The Turkish Yearbook of International Relations*)' nı hazırlamaktı. Yayına kabul edilen makalelerin

¹ *Milletlerarası Politika Öğretimi Symposiumu*, Ankara, Sevinç Matbaası, 1962.

yolundaki çabaların en çemişe sahip olmasıdır. Şube'de öğretim üyeliği bir vizyonu Fakültenin anıtı, ender bir tarihsel Nisan 1961'de SBF Dış un tutanaklarını içeren, itaptır.¹ Kitap incelendi-e titiz bir bilimsellik ile ile yola çıkıldığı görül- yılları ile 1960'ların ilk na alanının kurulması . O günün öncüleri Uİ farkındaydılar. Örneğin, bu nedenle sınırlarını si tarih ve devletlerarası olduğunun; en sağlıklı henüz bir oydaşmaya di olarak yararlanmakla tuğunun, vb. Ne kadar ir kısmı günümüzde de

v'den edindiğim bilgiye asi Şube bünyesi içinde rin sonlarına doğru ders ube içinde üç alt-konu rası Umumi Hukuku, Milletlerarası Münasebet- ğu saptanamadan (Uİ'in A. Suat Bilge tarafından n ikinci yarısına gelindi-

ş Münasebetler Enstitüsü a dört kürsü birbirleriyle genelde mükemmel işler, lı. Ders programı burada ME'nin bir diğer önemli ı (The Turkish Yearbook of a kabul edilen makalelerin

Matbaası, 1962.

büyük çoğunluğu yüksek kaliteli makalelerdi. Siyasal ve bürokratik seçkinlerle (yani o günün koşullarında "devletle") yakın ilişkide bulunmanın kurumsal aracı olmak da Enstitüce önemsenen bir diğer görevdi.

Birinci baskısı 1967 yılında yayınlanan ve uzun yıllar konusunda tek kapsamlı ve güvenilir kaynak görevi gören *Olaylarla Türk Dış Politikası* kitabı, hazırlık ve yayın aşamaları dahil olmak üzere baştan sona dek tüm aşamalarıyla Enstitü'de kararlaştırıldı, işbölümü yapıldı, izlendi ve sonuçlandırıldı. Bu kitabın öyküsü değişik açılardan ilginçtir. Herşeyden önce kitap projesi, Dışişleri Bakanlığı ile SBF arasındaki işbirliğinin bir ürünüdür. Prof. Dr. A. Suat Bilge aynı zamanda Dışişleri Bakanlığı Baş Hukuk Müşaviri olduğu için, işler çok kolay yürümüştür. Dışişleri Bakanlığı'nca mali destek temin edilmesi yönünde Bakanlık Enformasyon Genel Müdürü Sayın İsmail Soysal başarılı bir rol üstlenmiştir. Kitabın içeriği, formatı, ve işbölümü Enstitü'de "büyük hocalarca" saptanmıştır. Bakanlıktan gelen en önemli kısıtlama "belge" konusunda olmuş, Bakanlık arşiv malzemesinin kullanılmasına sıcak bakmadığını belli etmiştir. Ciddi tartışmalardan sonra Enstitü, kitabın dipnotsuz hazırlanması kararını almıştır. Prof. Bilge, "Dış Ekonomik İlişkiler" konusunu hazırlamak üzere asistanı Duygu Sezer'i görevlendirmiştir. D. Sezer, "Dipnotsuz"luk kuralını delerek, yararlandığı kaynakları makalenin içine serpiştirmiştir. Kitabın hazırlık çalışmaları sırasında işbölümü aşamasında Enstitü'de bazı kişisel kırılmalıklar da olmuş, bu nedenle bazı öğretim üyeleri projeye katılmaktan vazgeçmişlerdir. Bu ortamdan dolayı kitabın "editör"ü yoktur. Yazarların adı makalelerin sunuş sırasına göre önkapakta sıralanmıştır. Bu durum kitap için olumsuz bir konu olmuş, kitap bir bakıma "sahipsiz" kalmıştır. İlerki baskılarda, Prof. Dr. Mehmet Gönübol kişisel girişimi ile kitabı "sahipli" kılmış, Prof. Dr. Ömer Kürkçüoğlu ile birlikte güncelleştirerek, 1990'lara taşımıştır.

Olaylarla Türk Dış Politikası kamuoyunda iki farklı değerlendirme ile karşılaşmıştır. Bir yandan, türünde ilk ve tek olduğu için yüksek talebe konu olmuştur. Öte yandan "devlet ağzı" ile yazıldığı ithamlarından kurtulamamıştır. Bu tür ithamlar özellikle zamanın Sol çevrelerinde ve Soğuk Savaş sonrası dönemde liberal ve neo-liberal çevrelerde sıklıkla duyulmuş ve duyulmaktadır.

Genel olarak bilindiği gibi SBF'de Uİ'in örgütlenme ve öğretilme düzeni 12 Eylül'ü izleyen yıllarda YÖK sistemi gelişip yerleşinceye kadar sürmüştür. Zaten bu arada SBF, Uİ öğretiminde tekeli kaybetmeye başlamıştır. ODTÜ, Boğaziçi Üniversitesi ve İstanbul Üniversitesi'nde çeşitli Uİ dersleri çeşitli bölümlerde ve programlar içinde

öğretilmeye başlanmıştır. Bu kurumlarda Uİ dersleri başlangıçta Siyaset Bilimi, Kamu Yönetimi ve İktisat Fakültesi bünyelerinde verilmiş, YÖK rejimi geldikten sonra "Uİ Bölümü" adı altında kurumsallaşmaya gidilmiştir. Bugün bu model içinde yaklaşık 40 tane bölüm bulunmaktadır.

Uİ'de İlk Kadrolar

SBF'nin Uİ dersleri veren kadrosu -özellikle zamanın dış dünyaya karşı kapalı olma, altyapıyı kuracak mali ve teknik olanaklardan ileri derecede yoksun olma gibi zamanın koşulları anımsandığında- son derece güçlüydü.

Prof. Dr. Ahmet Şükrü Esmer DME'nin ilk Başkanıydı. Onun vefatından sonra diğer profesörler zamanları elverdiğince Başkanlık görevini üstleniyorlardı. Öğretim üyesi kadrosu uzun yıllar ciddi değişiklikler göstermedi. 1960'ların ortalarındaki kadro şöyleydi: Prof. Dr. Ahmet Şükrü Esmer (formasyonu: siyasi tarih. Verdiği dersler: siyasi tarih. DME Müdürü); Prof. Dr. A. Suat Bilge (formasyonu: devletlerarası hukuk. Verdiği dersler: milletlerarası münasebetler; Dışişleri Bakanlığı Başhukuk Danışmanı. Prof. Bilge'nin Milletlerarası Politika (1966) adlı kitabı ilk ve uzun yıllar tek uluslararası ilişkiler ders kitabı oldu); Prof. Dr. Seha Meray (formasyonu: devletlerarası hukuk; son uzmanlık alanı: uzay hukuku); Prof. Dr. İlhan Unat (formasyonu: devletler özel hukuku. Verdiği dersler: devletler özel hukuku, insan hakları); Prof. Dr. Mehmet Gönübol (formasyonu: devletlerarası hukuk. Verdiği dersler: milletlerarası münasebetler; milletlerarası teşkilatlar); Prof. Dr. Fahir Armaoğlu (formasyonu: siyasi tarih. Verdiği dersler: siyasi tarih); Doç. Dr. Türkkaya Ataöv (formasyonu: milletlerarası münasebetler. Verdiği dersler: milletlerarası münasebetler; Sovyetler Birliği; ilerde Prof. Ataöv, Uİ eğitimi ile donanmış olarak kadroya katılan ilk ve uzun süre tek öğretim üyesiydi. Onun için katıksız Uİ'ci olarak "ilk"ti.); Doç. Dr. Haluk Ülman (formasyonu: siyasi tarih. Verdiği dersler: siyasi tarih, Türk dış politikası. İlerde Prof.); Doç. Dr. Gündüz Ökçün (Formasyonu: hukuk. Verdiği dersler: devletler özel hukuku; ilerde Prof.; 1978-80 Ecevit hükümeti Dışişleri Bakanı); Doç. Dr. Cem Sar (formasyonu: devletlerarası hukuk. Verdiği dersler: devletlerarası umumi hukuk).¹

Siyasi Bölüm'e kısa bir süre için olsa da ünlü bir Amerikalı Uİ öğrencüsü ile etkileşim içinde olma fırsatı doğmuştu: Chicago Üniversitesi'nde ders veren ve Profesör Hans Morgenthau gibi Uİ'in "ilk ağır toplarından" olan Profesör Quincy Wright ziyaretçi profesör olarak (sanırım) 1960'ların başlarında Siyasi Bölüm'de görev almıştı. Bu

¹ O dönemde görevde bulunup da ismini anımsadığım meslektaşlardan özür dilerim.

rsleri başlangıçta Siyaset
yelerinde verilmiş, YÖK
kurumsallaşmaya gidil-
ölüm bulunmaktadır.

manın dış dünyaya karşı
eknik olanaklardan ileri
arı anımsandığında- son

k Başkanıydı. Onun vefa-
erdiğince Başkanlık göre-
uzun yıllar ciddi değişik-
tro şöyleydi: Prof. Dr. Ah-
erdiği dersler: siyasi tarih.
ormasyonu: devletlerarası
ebetler; Dışişleri Bakanlığı
erarası Politika (1966) adlı
iler ders kitabı oldu); Prof.
hukuk; son uzmanlık alanı-
rmasyonu: devletler özel
ku, insan hakları); Prof. Dr.
ası hukuk. Verdiği dersler:
teşkilatlar); Prof. Dr. Fahir
i dersler: siyasi tarih); Doç.
arası münasebetler. Verdiği
yetler Birliği; ilerde Prof.
oya katılan ilk ve uzun süre
'ci olarak "ilk"ti.); Doç. Dr.
verdiği dersler: siyasi tarih,
ündüz Ökçün (Formasyonu:
kuku; ilerde Prof.; 1978-80
Dr. Cem Sar (formasyonu:
tlerarası umumi hukuk).¹

a ünlü bir Amerikalı Uİ ön-
ğmişti: Chicago Üniversi-
genthau gibi Uİ'in "ilk ağır
ht ziyaretçi profesör olarak
ölüm'de görev almıştı. Bu

m meslektaşlardan özür dilerim.

ziyaretin diğer öğretim üyeleri üzerindeki etkisini bugün tartmak
olanaklı olmasa da olay kendi başına anlamlıdır. Günümüz Tür-
kiye'sinde Wright'ın indeks dışında 603 sayfalık, "A Study of
International Relations" adlı dev yapıtını tanıma zenginliğine kavuş-
muş çok sayıda üniversiteli olduğunu düşünüyorum.

Değil asistanlar, "doktoralı asistanlar" bile ders vermezlerdi. (Bu
durum YÖK ile değişti; doktoralı asistanlar, Yrd. Doç. ünvanı alarak
ders verme yetkisine sahip oldular.) Ders verebilmek için, yasa gereği,
"Doçent" ünvanına sahip olma zorunluluğu vardı. 1965 yılında uzun
süredir ilk kez asistan alındı: Duygu Sezer (milletlerarası münasebetler
formasyonu ile kürsüye katılan ikinci eleman) ve Oral Sander (siyasi
tarih). 1960'ların son yıllarında SBF Siyasi Şube'den yeni mezun olan üç
yeni asistan daha geldi" Ömer Kürkçüoğlu (siyasi tarih), Baskın Oran
(milletlerarası münasebetler) ve Hüner Tuncer (milletlerarası münase-
betler.) Gene yeni mezunlardan Nuri Çolakoğlu ve Ömer Madra
devletler umumi hukuku kürsüsüne kabul edildiler. ² ABD'de doktora-
sını tamamlayarak SBF'ye dönen Dr. Ersin Onulduran 1970'lerin ilk
yarısında MM kürsüsüne atandı. O da katıksız Uİ'ci olarak üçüncülüğü
ele geçirmişti. Duygu Sezer izinli bulunduğu 1972 yılı sonunda, "post-
doctoral" için bulunduğu Princeton Üniversitesi'ndeki süresini bir yıl
daha uzatmak için izne başvurmadığı "gerekçe"siyle "müstafi
addedilmiş," (Türkçesi: atılmış) açılan kadroya Dr. Onulduran tayin
edilmişti.

Burada adı geçen kadro'nun çoğu üyesi, uzun yıllar, sadece SBF'de
değil, tüm Türkiye'de Uİ alanında bilimsel olarak çalışan "kritik
kitle"yi oluşturdu. Adı geçen öğretim üyelerinin hemen hepsinin en az
bir tane yayınlanmış ders kitabı ve önemli sayıda diğer yayınları vardı.³
Ama herşeyden önce temel ders kitabı yazılıyordu. Şimdi şöyle
eleştirildiğimi duyar gibi oluyorum: "Ama onların çoğu Amerikan

² 12 Eylül gibi, 12 Mart darbesi de, diğer bilim kurumları gibi SBF'yi de derinden yaraladı. 12
Mart'tan kısa bir süre sonra bölüm arkadaşlarımızdan Oran, Çolakoğlu ve Madra
Fakülte'den uzaklaşmak zorunda kaldılar.

³ O dönemin yayınlarının birçoğu kanımca çok değerlidir. Makalenin içinde de değindiğim
gibi bu çalışmalar günün koşulları ışığında değerlendirilmelidir. Sadece SBF'ce 1960 ve
1970'lerde yayınlanan kitapların listesi şöyledir: Seha L. Meray (1960), *Bazı Türk An-
laşmalarına Göre Komşuluk Hukuku; Devletler Hukukuna Giriş; Ebedi Barış Üzerine Felsefi De-
neme*; (1964), *Uzay ve Milletlerarası Hukuk*. Türkkaya Ataöv (1961), *Milletlerarası Politika Öğ-
retimi*; (1975), *Afrika Ulusal Kurtuluş Mücadeleleri*. Mehmet Gönübol (1964), *Milletlerarası
Siyasi Teşkilatlanma*. A. Suat Bilge (1966), *Milletlerarası Politika*. Oral Sander (1967), *Sovyetler
Birliği Komünist Partisi 20. Kongresi*. Duygu Sezer (1967), *Khrushchev Devrinin Blok-İçi
Meseleleri*. Ömer Kürkçüoğlu (1972), *Osmanlı Devletine Karşı Arap Bağımsızlık Hareketleri*.
Öğretim üyelerinin yayınlarının daha büyük çoğunluğu "dışarda", yani özel yayınevlerinde
basılmıştır. Bu çalışmada yayın listesi sınırlı tutulmuş, örnek olarak yalnızca 1960 ve
1970'lerin SBF yayınları seçilmiştir.

kaynaklarından derlemeydi!" Kusura bakılmasın ama bilim ve sanat başkalarının yarattığından yararlanarak gelişir. Hiçbir bilim "0"dan başlamamıştır. Çünkü bilim geçmişin üstüne inşa eder. Ustalardan öğrenir. Günümüzde derslerde yararlanmak üzere sürekli İngilizce ders kitabı ithal etmek zorunluluğunda kaldığımızı düşününce, bugünün "SSCI'de sicilli makale" baskısını ciddi olarak sorguluyorum. Ders kitabını dışlayan, üretilmesini özendirmeyen, bir üniversite ortamı düşünülebilir mi?

Temel ders kitabı dışında, bilimsel ünvan kazanabilmek için yapılan araştırmaların ve çalışmaların, kitap olarak yayınlanabilecek kadar geniş ve derin çapta olması bekleniyordu. Sonuçta çoğu değerli, bugün bile yararlanabilecek yapıtlar meydana geliyordu. İster bilimsel terfi, ister saf araştırma amacı ile olsun "kitap" üretiliyordu! Meray'ın uzay hukuku kitabı; Ataöv'ün başta bağlantısızlık olmak üzere pek çok yeni konuda çok sayıda kitabı; Ömer Kürkçüoğlu ve Oral Sander'in Türk dış politikası açısından siyasi tarih araştırmaları; Fahir Armaoğlu'nun "10"larca nesillere kaynak olmuş Siyasi Tarih kitabı, Arap-İsrail çatışması konulu kitabı; Baskın Oran'ın Kara Afrika milliyetçiliği ve daha sonra Atatürk milliyetçiliğini (sonuncusu eleştirel açıdan olmak üzere) inceleyen kitapları; Duygu Sezer'in doktora tezinden uyarlanmış Kamu Oyu ve Dış Politika konulu kitabı örneklerdir.

Kitapların bazılarının isimlerine ve konularına bakıldığında Türk akademiyasında dünyada egemen yaklaşım olan "güç politikası" yaklaşımının dışına çıkma eğiliminin de filizlenmeye başladığı görülür. Ataöv, "bağlantısızlık" ve üçüncü dünyacılığa; Sezer "dış politika oluşumunda iç unsurlara" dikkati çekerek UI çalışmalarını güç paradigmasının dışına taşımışlardır.

Son Söz

Yukarıdaki veriler ışığında gündeme gelmesi gereken soru şu olmalıdır: UI çalışmalarının ve bilim dalı olma hazırlıklarının Türkiye'de yaklaşık yarım yüzyıllık sağlam bir geçmişe sahip olduğu iddiası meşru bir iddia mıdır? Yanıt: Büyük bir "EVET." Bu sonuçta sübjektiflik seziliyorsa, yer ve zaman nedeniyle burada değinmediğim diğer kanıtları gene bu sayfalarda ileri sürmeye hazırım.

Çağrı ERHAN: Duygu Hoca'ya da çok teşekkür ediyorum. Tartışma kısmı için de ipuçları verdiniz. Tartışma kısmımız bir saat olacak. İlhan Uzgel ile başlayalım.

sin ama bilim ve sanat
ir. Hiçbir bilim "0"dan
e inşa eder. Ustalardan
üzere sürekli İngilizce
kaldığımızı düşününce,
di olarak sorguluyorum.
yen, bir üniversite ortamı

azanabilmek için yapılan
yayınlanabilecek kadar
uçta çoğu değerli, bugün
ordu. İster bilimsel terfi,
etiliyordu! Meray'ın uzay
olmak üzere pek çok yeni
e Oral Sander'in Türk dış
arı; Fahir Armaoğlu'nun
ih kitabı, Arap-İsrail ça-
rika milliyetçiliği ve daha
ştirel açıdan olmak üzere)
ezinden uyarlanmış Kamu

alarına bakıldığında Türk
m olan "güç politikası"
enmeye başladığı görülür.
ılığa; Sezer "dış politika
ek UI çalışmalarını güç

i gereken soru şu olmalıdır:
larının Türkiye'de yaklaşık
olduğu iddiası meşru bir
sonuçta sübjektiflik sezili-
ğinmediğim diğer kanıtları

şekkür ediyorum. Tartışma
mımız bir saat olacak. İlhan

İlhan UZGEL: Merhabalar, Uluslararası İlişkiler nasıl öğretilir ya da sorunları nedir diye başladık. Üç tane nokta var değinmek istediğim. En önemlisi, Uluslararası İlişkilerin bir disiplin olarak, bir çalışma alanı olarak ne olduğu üzerinde durmamız gerektiğini düşünüyorum. Bu kadar Uluslararası İlişkilerci bir araya gelmişken bunu yeniden yorumlamamız, yeniden tartışmamız gerekir. Soğuk Savaş koşullarında oluşan Uluslararası İlişkiler disiplini Soğuk Savaş sonrasında nasıl bir şekil aldı, bütün bu süreç içinde neye hizmet etti? Bir soru sorayım, Uluslararası İlişkiler disiplini masum mudur? Yani, siyasal bir işlevi var mıdır, günümüzde bu yeniden tanımlanmalı mıdır? Bu noktadan tartışmaya başlayabiliriz diye düşünüyorum.

İkinci olarak, Türkiye boyutu ile de bağlandıracağım bunu, Türkiye'de dış politika sorunlarına eğilen bir Uluslararası İlişkiler eğitimi anlayışı var, ama Türkiye'nin sorunları dediğimiz zaman devletle çok paralel giden, akademisyenlerin kendilerini devletin emir eri gibi gördüğü bir dış politika anlayışının olduğunu görüyoruz. Bunun da bir sorun olarak karşımıza çıktığını düşünüyorum. Son bir nokta, Mustafa'nın sözünü ettiği, komplo teorilerinin başlı başına tartışılması gerektiğini düşünüyorum. Eğer tıpçılar bize uluslararası ilişkiler öğretiyorsa, aşağı yukarı her meslek dalından herkes uluslararası ilişkiler kitabı yazıyorsa burada bir problem var demektir. Bu da, uluslararası ilişkilerin bir alan olarak kriz içinde bulunduğuna delalet eder. Uluslararası ilişkiler bir alan olarak yaşanan dünyayı açıklamakta çok mu yetersiz kalıyor da başka alanlardan bir sürü insan buraya üşüşmeye başlıyor. Bunun tartışılması gerektiğini düşünüyorum. Doktora tezlerinin başında kuramsal çerçeve olmuyor dedi Mustafa. Doğru, ama sadece Doktora tezlerinin başında mı kuramsal çerçeve olmuyor, yoksa hepimiz bu işin içindeyiz, özeleştirme mekanı olarak yorumladık burayı, acaba başında akademik unvan olan bizlerin de her çalışmasının başında kuramsal çerçeve mi oluyor, kuramsal çerçeve gerekli mi, bir aksesuar mıdır, Uluslararası İlişkiler dünyayı açıklamanın araçlarını mı sağlamalıdır, yoksa bu da bir moda mıdır, bunların üstünde de durmamız gerekir. Biraz da bu noktalara odaklansak bu toplantıyı daha verimli hale getiririz diye de düşünüyorum.

Pınar BİLGİN: İlhan Hoca'nın bıraktığı son noktadan devam edeyim. Kuramsal çerçeve ile ilgili birşeyler söylemek istiyorum. Kuramsal çerçeve ile zaman zaman sorunlarımız olabiliyor, ama kuramsal çerçevenin yeterli olmaması Türkiye'ye özgü bir sorun değil. Gelişmekte olan ülkelerde Uluslararası İlişkiler çalışmalarının genel olarak karşılaştığı bir sorun. Bu da, bu ülkelerdeki akademisyenlerden değil,

kuramsal çerçevelerin kendilerinden de ileri gelebiliyor zaman zaman. Kuramsal çerçeveler Soğuk Savaş sırasında Uluslararası İlişkilerin ABD'de gelişmesiyle beraber o ülkeyi ve o ülke benzeri ülkeleri açıklamak üzere geliştirildi. Bizim coğrafyamızdaki, bize benzer coğrafyalardaki ülkeleri açıklamakta yetersiz kalabiliyorlar. Eğer bu bir sorunsal, sadece biz sorunlu değiliz. Kullandığımız çerçevelerde de sorun var. Tabii, bunun geliştirilmesi için ne yapılabilir, o çerçeveleri geliştirecek ve kendi coğrafyalarımıza uygulayacak olanlar da bizleriz. Bu bize uymuyor diye bırakmaktansa kendi coğrafyamızdan kuramlar geliştirerek ya da o mevcut kuramsal çerçevelerin yanlışlıklarına işaret ederek buna çözüm getirebiliriz.

Çok soyut kaldıysa, buna bir örnek vereyim, ben geçen sene Türkiye'deki güvenlik çalışmaları ile ilgili bir araştırma yaptım. *Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*'ni ve *Milletlerarası Münasebetler Türk Yıllığı*'ni başından itibaren taradım. Nasıl uluslararası ilişkiler çalışılmış genelinde, özelinde nasıl güvenlik çalışılmış diye baktım. Birtakım sorunlarımız eskiden beri devam ediyor. Ama, bunlara sorun mu demek lazım, yoksa sorunlara çözüm bulma çabası mı demek lazım, ondan doğrusu emin değilim. Kuramsal çerçeve baştan beri var ve kuramsal çerçevenin sorunlarına baştan beri işaret ediliyor, yani bunlar aslında çok yeni sorunlar değil. Uluslararası güvenlik teorilerinin Türkiye'ye çok uygun olmaması baştan beri hocalarımızın işaret ettiği bir sorun ve buna çözüm bulmaya baştan beri çalışılabiliyor. Bugün biz hala aynı şeylerle uğraşıyoruz, ama başka teorilerle beraber. Mesela, eleştirel teorilerin bizim gibi coğrafyaları açıklamakla neden yetersiz kaldığıyla ilgileniyoruz. Yani, sorun baştan beri var, çözüm baştan beri getirilmeye çalışılmış, belki eksik olan ve üzerinde daha fazla durmaya çalışacağımız şey kendimizin bu kuramları nasıl geliştirebileceğimiz.

Çağrı ERHAN: Çok teşekkürler, siz konuşurken benim de aklıma bir şey geldi. Şöyle bir kısır döngü içine mi giriyoruz acaba? Kuram çalıştığınız zaman ve bu coğrafyanın size dayatılan birtakım kuramlar tarafından açıklanamayacağı eleştirisini yaptığınız zaman, bu tür çalışmalar dergilerde nasıl yer alabiliyor? Bir anlamda, onların çizdiği kalıbın dışında bir şey sunduğunuzda acaba ses getirebiliyor mu? İlhan Hocam çok yakından bilir, İngiltere'de doktora hocanıza "Ben kuram çalışacağım" dediğiniz zaman, ne gerek var o işi biz yaparız sen git kendi bölgenle ilgili bir şey çalış diye gönderiyorlarmış insanları. Bu bizim gibi ülkelerin bir sorunu mu oluyor acaba?

lebiliyor zaman zaman. Uluslararası ilişkilerin ülke benzeri ülkeleri amızdaki, bize benzer labiliyorlar. Eğer bu bir uğimiz çerçevelerde de yapılabilir, o çerçeveleri acak olanlar da bizleriz. ğrafyamızdan kuramlar ın yanlışlıklarına işaret

eyim, ben geçen sene araştırma yaptım. *Siyasal inasebetler Türk Yıllığı*'nı arası ilişkiler çalışılmış, diye baktım. Birtakım ma, bunlara sorun mu çabası mı demek lazım, çeve baştan beri var ve aret ediliyor, yani bunlar ası güvenlik teorilerinin nocalarımızın işaret ettiği çalışılabilir. Bugün biz teorilerle beraber. Mesela, klamakla neden yetersiz eri var, çözüm baştan beri rinde daha fazla durmaya sıl geliştirebileceğimiz.

rken benim de aklıma bir giriyoruz acaba? Kuram yatılan birtakım kuramlar aptığınız zaman, bu tür r anlamda, onların çizdiği ses getirebiliyor mu? İlhan tora hocanıza "Ben kuram r o işi biz yaparız sen git deriyorlarmış insanları. Bu aba?

Haluk GÜNUĞUR: Sevgili Duygu çok güzel noktalara değindi. Gerçekten, aslında Türkiye'nin dış politikasındaki yeni açılımlar, birtakım uzmanlık alanlarını da beraberinde getiriyor. Avrupa Birliği ile ilişkiler ve Avrupa çalışmaları da bu çerçeveye içinde değerlendirilebilir. Sevgili arkadaşlarımızı dinlerken baktım, belki 12-13 kişi Avrupa Birliği çalışıyor. Neden bu geldi gündeme? 1987 ve 1999 derken, uzmanlık alanı ortaya çıkabiliyor ve disiplinler bir alan olduğu için de farklı farklı boyutlarından buna yaklaşmak mümkün. Duygu Hoca, bizim mesleğimizde yabancı dilin önemi üzerinde de durdu, bir dilin artık yeterli olmadığı, ikinci hatta üçüncü dilin olması gerektiği. Yabancı dil önemli de, bazen alttan gelen malzeme hakikaten o dilde eğitim yapmayı da zorlaştırıyor, bunun altını özellikle çizmek lazım. Yani, hamur istediğimiz gibi önümüze gelmiyor. Dil amaç mı, araç mı? Araç. Amaç, o dilde eğitimi alabilmek ve ileride eğitimi o dillerde verebilmek. Vakıf üniversiteleri ile ilgili ifadelerde katıldığım ve katılmadığım noktalar var. Şimdi görüyorum ki, devlet ve vakıf üniversiteleri arasında kurumların demokratik yapıları açısından çok ciddi farklar var. Yani, bir mütevelli heyetine bağlıysanız, mütevelli heyetinde akademisyenlerin sorunlarını oraya iletecek bir akademisyenin yok ise, hakikaten alınan kararların uygulanmasında akademisyenler açısından fevkalade sakıncalı tablolar ortaya çıkabiliyor. Gün gelir farklı görüşleri savunabilirsiniz, fikirlerin çatışmasından hakikatler doğar, bunu tabii çarpıştırma imkanını zaman zaman vakıf üniversitelerinde bulamayabiliyorsunuz. Dolayısıyla, vakıf üniversitelerinin büyük bir çoğunluğu ticarethane oldu.

Medyada bilimsel bir tebliğ vermek için yer almıyoruz, doğru. Birçok arkadaşımız buradaki görüşlerini kamuoyu ile paylaşıyorlar, biz de paylaşıyoruz, bu sırada da halkın anlayacağı dilde konuşmak zorundayız. Bunun tabii bizim bilimsel değerimizi azaltmaması lazım. Bizim mesleğin bir albenisi var. Çünkü başında uluslararası boyutu var. Bu sebeple tıp profesörünün gelip de uluslararası ilişkilerle ilgili bir konuda yazı yazması enterasan. Bana deseler ki, Hacettepe Üniversitesi'nde yatmakta olan hastalar için bir diyet çıkarınız, çıkartırım, ama benim hazırladığım diyeti kullanan hasta dört gün sonra ruhunu teslim eder.

Şaban ÇALIŞ: Türkiye'de Uluslararası İlişkiler çalışmaları ve eğitiminin 1961'den bugüne kadarki sürecine en azından genel hatlarıyla değinilirse tartışmaya yeni boyutlar katılabileceğini düşünüyorum. İkinci olarak, İlhan benim söyleyeceğim konunun bir kısmına temas etti. Türkiye'de Uluslararası İlişkiler eğitimi çalışmalarının nasıl olduğu ya da olması gerektiğini tartışabilmek için Uluslararası İlişkilerin ne olduğunu tartışmak gerekir. Bir diğer soru, ne için Uluslararası İlişkiler

çalışmaları yapıyoruz? Nasıl olduğu ve nasıl olması gerektiğini de düşünürken aklımızda tutmamız gerekir diye düşünüyorum. Para için de Uluslararası İlişkiler eğitimi yapılabilir. Bunda bir sakınca görmüyorum. Devlete personel yetiştirmek, politika üretim aşamasında faydalanmak amacıyla da yapılabilir. Toplum için yapılabilir, insan için yapılabilir. Dün Ersin Hocam çok güzel ifade etti: Uluslararası İlişkiler eğitimi alsın, gitsin ziraatle uğraşsın dedi. Bence de bir sakıncası yok, hayvancılık da yapabilir. Bizce önemli olan Uluslararası İlişkiler eğitiminin verilmesidir. Bilim için yapılabilir. Proje için, analiz için, anlamak ve anlatmak için yapılabilir. Popüler üretim için yapılabilir, bunda da bir sakınca yok. Ama bunları nasıl ayırt edeceğiz, sorun belki de bu, Uluslararası İlişkiler eğitiminin neye dönük olduğunu nasıl ayırt edeceğiz. Bunu tartışabiliriz.

İki konuya daha temas edeceğim izninizle. Biri dil ile ilgili, ben yabancı dil konusuna temas etmek istemiyorum. Türkçe konusuna özellikle temas etmek istiyorum. Konuşmayı da bir kenara bırakarak, özellikle yazılı dil konusunda Uluslararası İlişkiler akademisyenlerinin Türkiye'deki en hassas cemaat olduğunu düşünüyorum. Yine de, zaman zaman bu konuda sıkıntılar yaşıyoruz. Bir araştırma okumuştum, yanlış hatırlamıyorsam, Türkiye'deki akademisyenlerin kullandıkları kelime haznesinin ortalama 500 kelimeden ibaret olduğunu söylüyordu bu araştırma. Türkçe'nin sonuna kadar kullanılması ve geliştirilmesi konusunda ısrar ediyorum. Buradan da yayın konusuna geçmek istiyorum. Yayın ile ilgili arkadaşların hepsinin itirazlarına, eleştirilerine katılıyorum, ama Türkiye'de zaman zaman yaşadığımız, Konsey'in adından da hareketle söylüyorum bunu, gruplaşmalar kısa sürede dışlamalara dönüşüyor. Hariçte tutma meselesini halledebilsek, yayın konusunda faydalı olacağını düşünüyorum.

Ersin ONULDURAN: Uluslararası ilişkiler konusunda safçı bir yaklaşımla tıpçı yazmasın, fırıncı yazmasın, çiftçi yazmasın demeyelim. Herkes yazsın. Bilmiyorum bu salonda kaç kişi doktora veya lisansını Uluslararası İlişkilerden almıştır. Belki Uluslararası İlişkilerden lisans alan çoktur, ama Uluslararası İlişkilerin İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra anlaşıldığı şekliyle akademik çalışma yapmış olanlarımız çok değil Türkiye'de. Madem ki, onlar da kendilerini globalleşmeden etkilenmiş görüyorlar, Avrupa Birliği'nden etkilenmiş görüyorlar, bu konuda yazsınlar, çizsinler. Onlar akademik yazı yazmıyorlar. Onlar yorumsal, izlenimsel yazılar yazıyorlar. Bu konuda fazla kıskanç olmayalım. Son olarak, tek kelime, "müşteri" kelimesine gösterilen tepkiyle ilgili konuşmak istiyorum. Sevgili arkadaşlar, bence "müşteri" sözcüğü akademik anlamda yanlış anlaşılıyor. Burada İngilizce'de yapılan bir

olması gerektiğini de düşünüyorum. Para için da bir sakınca görmüyorduk. Üretim aşamasında için yapılabilir, insan için etti: Uluslararası ilişkiler de bir sakıncası yok, n Uluslararası ilişkiler Proje için, analiz için, üretim için yapılabilir, ırt edeceğiz, sorun belki nük olduğunu nasıl ayırt

il ile ilgili, ben yabancı rkçe konusuna özellikle nara bırakarak, özellikle akademisyenlerinin Türkiyorum. Yine de, zaman ırma okumuştum, yanlış erin kullandıkları kelime ğunu söylüyordu bu araş-e geliştirilmesi konusunda geçmek istiyorum. Yayın eleştirilerine katılıyorum, onsey'in adından da hare-sürede dışlamalara dö-ilirsek, yayın konusunda

er konusunda safçı bir iftçi yazmasın demeyelim. kişi doktora veya lisansını lararası ilişkilerden lisans Dünya Savaşı'ndan sonra nış olanlarımız çok değil globalleşmeden etkilenmiş ş görüyorlar, bu konuda mıyorlar. Onlar yorumsal, la kıskanç olmayalım. Son gösterilen tepkiyle ilgili bence "müşteri" sözcüğü da İngilizce'de yapılan bir

ayrım var. İngilizce'de bir *client* diye bir sözcük var, bir de *customer* diye bir sözcük var. Dolayısıyla dükkanda mal alan kişi kastedilmiyor müşteri sözcüğü ile. İşletme bölümünden ödünç alınan bir tabir olarak "müşteri", verdiğiniz hizmetin tüketicisi olarak görülüyor. Dolayısıyla, o tüketicinin sizden hesap sorması da söz konusu olabilmeli. Para ödenen bir yerde, mesela Amerika Birleşik Devletleri'nde eğer iki üç defa derse geç girerseniz bölüm başkanına öğrenciler yazıyor ödediğim *tuition*'un yüzde 3'ünü geri verin diye. Böylece, mesuliyet hissi doğmuş oluyor. Bu kelimenin doğru kullanıldığı yerlerde bu kelimeye bu kadar tepki gösterilmesi anlamsız diye düşünüyorum.

Melek FIRAT: Şaban Hoca ile Ersin Hoca'ya pek katılmıyorum. Herkes ilgilenebilir, ama ilgilenmek farklı bir şeydir, o konuda Türkiye'nin beyinleri olduğunu iddia etmek farklı bir şeydir. Dolayısıyla, üretmeye geçemez ilgilenen. Yani, ben tiyatroya gidebilirim, ama sahneye çıkamam. Bunun yapılabilmesi Türkiye'de Uluslararası ilişkiler bölümündeki insanların etğini kaybetmesinden kaynaklanıyor bence. Duygu Hocam "biz 1960'larda çok yoksunduk" dedi, ama sizin şöyle bir avantajınız vardı, olanakları sonuna kadar kullanabiliyordunuz ve ilklerdiniz. Dolayısıyla siz ne yaptysanız ilk yaptınız, bu anlamda tarihe geçtiniz. Bizim böyle bir avantajımız yok, biz iyi olmak zorundayız, biz uzman olmak zorundayız, biz değerlerimizi ve ahlakımızı kendimiz koymak zorundayız, Yoksa, tarih bizi unutulmuşlar kuşağı yapar, yazar çizer ve yazdıkları çöpe atılmış kuşak olarak niteler. Niye bunu söylüyorum? Bir gazeteci sizinle aynı oturuma çıkabiliyorsa ve aynı şeyleri daha iyi söylediğini iddia edebiliyorsa, ya da bir asker aynı rahatlıkla konuşabiliyorsa bu onların suçu değil. Onlar bizim yazdıklarımızı, çizdiklerimizi ve televizyonda söylediklerimizi duydukları zaman, haklı olarak ben de bu kadarını yapıyorum diyor ve bu hakkı kendinde görüyor. Dolayısıyla, biz farkımızı koymalıyız, o fark da belki bu kadar çok yazıp çizmemekle ve bir konu üzerinde çok çalışmamakla gösterilebilir.

Maalesef medyatik olmayabiliriz, transfer ücretleri almayabiliriz, çok para kazanamayabiliriz. Ama böyle bir makale tam bir makaledir ve 50 yıl bu makaleye atıf yapılabilir. Sizin kuşağın böyle bir avantajı var, biz dönüp dönüp hep size atıf yapmak zorundaydık, ama bizde şimdi aynı konuda aynı şey 30 tane dergide çıkıyor. Dolayısıyla ben artık merak etmiyorum, bilmem kim ne yazdı diye. Çünkü biliyorum ki daha önceki bir yazısını tekrarlıyor. Medya bana televizyona gelip gelemeyeceğimi sorduğunda, "Hayır gelmem, çünkü ben o konuyu bilmiyorum" diyorum. "Canım beş dakika konuşacaksınız, peki kim gelebilir?" diyor, "Şu çalışıyor" diyorum. "O meşgulmüş, peki çalışan başka biri yok mu?" diye cevap veriyor ve bunu en ufak bir rahatsızlık

duymadan, saygısızlık yaptığını düşünmeden yapıyor. Genelkurmay'dan telefon ediyorlar, "Paşam sizi bekliyor"; "Hayır, gelemem işim var" deyince, "Nasıl gelemesiniz?" diye şaşıyorlar, çünkü muhtemelen bizlerden pek çok insan sorgusuz sualsiz dersini bırakıp gidiyor görüş vermek için. Dolayısıyla burada ne medya, ne iş adamları, ne askerleri suçlayamayız. Çok dürüst olup kendi yaptığımız işi biz bir akademik disiplin içinde ve akademisyen ahlakı ile yapıp yapmadığımızı sorgulayalım ve ondan sonra yeni bir çığır açalım, geçmişi unutalım ve konuyu tekrar sorgulayalım. Dolayısıyla hakikaten bir toparlanmamız lazım. Yeni bir dönem başlatabiliriz ve bunun için de ikinci toplantıda özellikle İlhan'ın söylediği konuları ciddiye alabilirmişiz gibi geliyor.

İlter TURAN: Bir değerlendirme yaparsak, öncelikle Ay'da yaşamayıp Türkiye'de yaşadığımızı, ikinci olarak da dünyada yaşadığımızı düşünelim. Uluslararası ilişkiler konusunda bilmeyen insanların çıkıp konuştuğunu söylüyoruz. Bilmeyen insanların çıkıp konuşmadığı ülke örneklerini bana sayınız. Böyle bir şey yok. Kötü şeyler de yazılıyor diyoruz, bu da normal. Televizyoncular hakaret edercesine bizi kullanmaya çalışıyorlar, hasbelkader diğer ülkelerde de aynı şeyler yaşanıyor. O da kendi açısından sizi kullanmaya çalışıyor, bunda şaşılacak bir şey yok. Paşa çağırmış, gitmemiş, her yerde devlet memurları, kendilerine destek olacak kaynakları kendi uygun görecekları şekilde harekete geçirmeye çalışırlar. Vakıf üniversiteleri de tartışılıyor. Uluslararası ilişkilerin kalitesi ile bu eğitimin paralı veya parasız yapılması arasında bir bağlantı yok. Ayrıca şunu da belirteyim, parasız eğitim-öğretimden bahsedenler herhalde bir hayal dünyasında yaşıyorlar, çünkü eğer eğitimin parasız olduğunu düşüneceksek, bütçeden çıkan tahsisatların para olmadığı gibi bir sonuca varmamız lazım. Dolayısıyla, odaklaşmamız lazım. Bizim disiplinimizi bekleyen sorunlar nelerdir, bunları konuşalım. Galiba üzerinde anlaştığımız bir konu var, yeterince profesyonelleşme yok. Bunu nasıl aşabiliriz? Kaliteyi nasıl yükseltebiliriz? Tekdüze yüksek bir standartta bir Uluslararası İlişkiler camiası yaratmak, böyle bir şey mümkün değil. Türkiye dünyanın bir parçası olan ve çoğulcu yapıya kavuşmuş bir ülkedir. Tek merkezden düzenleyici özlemlerle, korporatist özlemlerle bir sonuca varmamız mümkün değil. Mesleğimizin sorunları ve kaliteyi nasıl yükselteceğimiz üzerinde odaklaşalım. Aksi halde, sonunda umumi bir fayda sağlayamayabiliriz.

Beril DEDEOĞLU: İlter Hoca'yı tekrarlamış olacağım, ama ben de aynı konuya dikkat çekmek istiyordum. Uluslararası ilişkilerdeki bütün ana

ni yapıyor. Genelkur-
"; "Hayır, gelemem işim
şırıyorlar, çünkü muh-
sualsiz dersini bırakıp
ada ne medya, ne iş
st olup kendi yaptığımız
misyen ahlakı ile yapıp
a yeni bir çığır açalım,
m. Dolayısıyla hakikaten
latabiliriz ve bunun için
lediği konuları ciddiye

öncelikle Ay'da yaşama-
a dünyada yaşadığımızı
ilmeyen insanların çıkıp
n çıkıp konuşmadığı ülke
Kötü şeyler de yazılıyor
hakaret edercesine bizi
ülkelerde de aynı şeyler
anmaya çalışıyor, bunda
nemmiş, her yerde devlet
ları kendi uygun görece-
Vakıf üniversiteleri de
e bu eğitimin paralı veya
Ayrıca şunu da belirteyim,
alde bir hayal dünyasında
olduğunu düşüneceksek,
gibi bir sonuca varmamız
zim disiplinimizi bekleyen
a üzerinde anlaştığımız bir
k. Bunu nasıl aşabiliriz?
yüksek bir standartta bir
yle bir şey mümkün değil.
çulcu yapıya kavuşmuş bir
lerle, korporatist özelemlerle
ğimizin sorunları ve kaliteyi
m. Aksi halde, sonunda

ş olacağım, ama ben de aynı
arası ilişkilerdeki bütün ana

bilim dallarında bilim insanının bireysel ve evrensel olduğu varsayı-
mından hareket ederek genellemeler yapılmasının, tek standartlardan
bahsedilmesinin çok sakıncalı olacağını düşünüyorum. İnsanlar
istediğini düşünür, yazar, iyi yazan da olur kötü yazan da olur. Kötü
yazmak özgürlüğünü de bırakın insanlara. Bunu eleştirme şansımız
olabilmeli. Bana göre, bizi, disiplinimizi, kaliteyi, her şeyi yazandan
farklı kılacak iki farklı konu var ve bunun tartışılması çok önemli: Teori
ve metodolojik altyapı. Bu sadece teori çalışmakla da ilgili bir konu
değildir, bu disiplinde olan herkes derinleşmeyebilir. Ama bunları
bilecek, işte bizi diğerlerinden farklı kılacak en temel iki öge budur. Her
disiplinin kendine özgü metodolojileri ve teorik bir çerçevesi vardır.
Bence en fazla da tartışılacak konu da budur.

Atila ERALP: Zaman daraldı, çok önemli konulara değinildi, Duygu
çok güzel bir şekilde Uluslararası İlişkilerin nasıl Soğuk Savaş koşulla-
rında şekillendiğini ve bu anlamda nasıl kutuplaşmaların ve bölünme-
lerin olduğunu ortaya koydu. Dünyada da Uluslararası İlişkiler Soğuk
Savaş şartlarında şekillenmiş bir disiplin. Bence bu bizde diğer yerlerde
olduğundan daha etkili bir şekilde kendini gösterdi. Soğuk Savaş sona
erdikten sonra dünyanın pek çok yerinde olduğu gibi, biz de disiplini
yeniden şekillendirmeye çalışıyoruz ve bunu yaparken en önemli
mesele camianın oluşması. Türkiye'deki sıkıntılardan birisi, Soğuk
Savaş sonrası şartlarda sayısız bölüm kurulması ve uluslararası
ilişkilere merakın patlaması. Fakat, baktığım zaman bir camia oluşma-
dığını görüyorum. Birbirinden çok farklı, birbiri ile çok diyalog içinde
olmayan ve kalite farklılıkları derin olan bir ortam oluşmaya başladı.
Burada tabii ki rekabet olması son derece önemli. Rekabet olacak, ama
öbür yandan da işbirliği olacak. Zannederseniz önümüzdeki dönemde
işbirliği mekanizmalarını da aynı şekilde düşünmemiz lazım. Belki de,
bu toplantıdan da faydalanarak bir Uluslararası İlişkiler topluluğu
oluşturmaya gitmek lazım, ama bunun içinde farklı iş yapış tarzları ve
farklı gelenekler de oluşmalı. Mustafa bu gelenekleri biraz Ankara
merkezli olarak nitelendirdi, ben de ODTÜ'den gelen bir insan olarak
bundan hoşlandım, ama bence sınırlı bir değerlendirmeydi o. Tür-
kiye'de Ankara merkezli geleneklerin dışında da birçok gelenek var.
İstanbul'da farklı iş yapış tarzları var, her kurum yavaş yavaş kendi
gelenegini de oluşturuyor, kendi iş yapış tarzını da. Farklılıkların
olduğu bir yaklaşıma doğru gitmemiz lazım. Fakat, burada işbirliği
modeli de oluşturmamız lazım.

Bir diğer konu, Türkiye'de Uluslararası İlişkiler eğitimine baktığımız
zaman değişik safhalardan geçtiğini görüyoruz. Uzun zaman dış
politika merkezli bakış vardı, sonra uluslararası politika meselesi daha

önem kazandı. Zaman içinde uluslararası politika ve ekonomiyi birleştirme eğilimi ortaya çıktı. Şimdi de gitgide Uluslararası İlişkileri sosyal bilimlere, sosyolojiye yakınlaştırmak gündemde. Bunları yaparken, bir anlamda biz Uluslararası İlişkilerciler olarak ekonomiye, sosyolojiye, sosyal bilimlere nasıl yakınlaşacağımızı çok iyi tartışmamız gerek. Çünkü, Uluslararası İlişkiler gitgide her şeyi yapan, fakat belirli bir şeyi yapmayan bir disiplin haline gelebilir. Çok dikkatli olmak gerekir, moda olan disiplinlerde böyle bir tehlike vardır ve ne yazık ki Türkiye’de Uluslararası İlişkiler de böyle bir durum yaşıyor. Diğer bir konu da, biz her şeyi yaparken, dış politikayı yaparken, uluslararası ilişkiler yaparken, şimdi bölge uzmanlığı yaparken herşeyi Türkiye merkezli yapıyoruz. Türkiye merkezli çalışmanın çok sakıncaları var. Mukayeseli olarak bakma yeteneğinin de Türkiye’deki Uluslararası İlişkiler alanında geliştirilmesi lazım. Türkiye konusu da çok önemli tabii, fakat sadece Türkiye merkezli olarak konuya bakmanın sakıncaları büyük. Soğuk Savaş sonrasında Türkiye’de teori meselesi moda olmaya başladı, teori meselesini de çok abartmamak lazım. Teoriye odaklanırken, Beril’in de dediği gibi metodoloji kısmı ihmal edilmeye başladı. Batı’dan alınan teorilerle bir şeyler yapmak moda haline geldi. Kendi içimizden teori üretmek de kolay değil tabii ki. Metodoloji konusunda daha yoğun düşünmemiz lazım. Türkiye’nin önde gelen kurullarında metodoloji konusunun çok ihmal edildiğini görüyorum. Bu da düşündürüyor beni, çünkü bu mukayeseli iş yapma ve mukayeseli görme yeteneğini de sınırlıyor. Bir yandan Türkiye ile ilgili verileri yaratırken aynı zamanda bu mukayeseli düşünme yeteneğini de mutlaka geliştirmek gerekir.

Gökhan KOÇER: Sanıyorum Türkiye’de ve genel olarak bütün dünyada sosyal bilimlerin büyük bir handikapı var. Sosyal bilimler bilim değildir ve herkesin bildiği ve herkesin çok rahatlıkla konuşabileceği bir alandır gibi bir düşünce oluştu. Son yıllarda özellikle Körfez Savaşı ile ortaya çıkan bir şey bu. Açıkçası çok da akademik olmayan bir dille ve çok da akademik olamayan bir tavırla bu süreç değerlendirildi. Biz Uluslararası İlişkileri biraz daha bilimselleştirmeliyiz, bu farkı ortaya koymalıyız, o yüzden de biraz daha bilimsel yazmalı, çalışmalarımızı bilimsel bir temele oturtarak yapmalıyız.

Gün KUT: Öncelikle şunu söyleyerek başlayayım. Sürekli olarak Türkiye’deki Uluslararası İlişkiler alanının durumuyla Soğuk Savaş zamanındaki belirleyicileri vurgulayarak bir yere doğru ilerlemiş olduk. Bu konuyu da çok fazla abartmamak gerek. Tabii ki, Uluslararası İlişkiler dünyayı anlamak, anlamlandırmak, algılamak ve bunu belli bir

politika ve ekonomiyi de Uluslararası İlişkileri gündemde. Bunları merciler olarak ekonomiye, imızı çok iyi tartışmamız r şeyi yapan, fakat belirli ilir. Çok dikkatli olmak like vardır ve ne yazık ki durum yaşıyor. Diğer bir yı yaparken, uluslararası aparken herşeyi Türkiye anın çok sakıncaları var. Türkiye'deki Uluslararası e konusu da çok önemli onuya bakmanın sakınca e'de teori meselesi moda artmamak lazım. Teoriye loji kısmı ihmal edilmeye apmak moda haline geldi. değil tabii ki. Metodoloji . Türkiye'nin önde gelen al edildiğini görüyorum. eseli iş yapma ve mukaye- n Türkiye ile ilgili verileri düşünme yeteneğini de

ve genel olarak bütün likapı var. Sosyal bilimler in çok rahatlıkla konuşabi- on yıllarda özellikle Körfez çok da akademik olmayan avırla bu süreç değerlendirilimselleştirmeliyiz, bu farkı bilimsel yazmalı, çalışmala- vız.

başlayayım. Sürekli olarak n durumuyla Soğuk Savaş bir yere doğru ilerlemiş gerek. Tabii ki, Uluslararası , algılamak ve bunu belli bir

bilimsel çerçeve içerisinde aktarmak üzerine kurulu. Soğuk Savaş döneminde de o dönemi anlamak, algılamak ve anlamlandırmak zorundaydık. Dolayısıyla, Soğuk Savaş döneminde o dönemin şartlarında Uluslararası İlişkiler yapılacaktı. Ondan sonraki Soğuk Savaş sonrası dönemi ise, çok yakından yaşadık, deneyimlerimiz arasına kattık. Gayet iyi biliyoruz ki, Uluslararası İlişkiler disiplininin bugünkü birtakım sorunları zaten son 15 senedir tarihin değişmesi ve tarihin gözümüzün önünden akıp gitmesinden kaynaklanıyor. Yani, açıklayacağımız şey o kadar dinamik bir hale geldi ki, ister istemez giderek daha fazla güncele daha fazla daha fazla bölgele doğru evrilmek zorunda kaldık. Zaten buradaki dağılımımız da bugün bunu gösteriyor.

Gözümüzün önünde o kadar beklenmedik ve radikal bir şekilde öncesinden farklı şeyler oluyor ki, medya da tabii ki bunu anlamak, anlamlandırmak zorunda. Medya bunu yaparken kendi yetersizliklerinden dolayı bunu yapabilecek bilim insanlarına yönelme ihtiyacını duyuyor. Bu bilim insanları anlamlandırmak için çaba sarf ettikleri güncel olayı sanki bir anlama ulaştırmayı başarmış da popülerleştirme aşamasına gelmiş gibi insanlara aktarma zorunluluğu ile karşı karşıya bırakılıyor. Bu bir sorumluluktur, bundan kaçamazsınız. Biz Siyaset Bilimi ya da Uluslararası İlişkiler kökenli insanlarız. Basın dediğiniz yerde çalışanların pekçoğu bizim okul arkadaşlarımız. Aynı çevrelerdeniz, onlar da niye gelip bizi buluyorlar çünkü aynı çevrelerde yetişmiş, aynı okullarda okumuş insanlarız. Bunlara hayır demek gerçekten zordur. Ben size çok pratik bir şey söyleyeyim. Ben bir canlı yayını ortasında terk edip çıkmış birisi olarak, o yayında o gün ortaya konan komplo teorilerini önce aşağılayıp ondan sonra da ben burada oturamam diyerek çıkmış biri olarak, sırf bu yüzden basında çalışan pekçok arkadaşımı kaybettim. Çünkü, hayır dediğiniz zaman küsüyorlar insanlar.

Bundan kaçış yok, oraya gideceksiniz. Onların sizden beklediği şekilde kamuoyuna birtakım açıklamalar sunacaksınız. Bunu yaparken ister istemez sığ kalacaksınız, burada bizim sığınabileceğimiz tek bir şey var. Beril de Atila da özellikle dile getirdiler: Biz farklı görüşlere sahip olabiliriz, farklı alanlarda çalışabiliriz, farklı teorilerden yola çıkabiliriz, farklı teori eğilimleri geliştirme durumunda olabiliriz. Ama, metodoloji konusunda, yani bilimsel ve Uluslararası İlişkilere layık olduğu haliyle bilimsel metodoloji konusunda, tutarlı olmak ve ondan taviz vermemek konusunda ortak bir paydada anlaşmak zorundayız. Bu çok önemli. Bu komplo teorilerinin önüne geçecek tek şeydir. Çünkü komplo teorileri ve amatör Uluslararası İlişkilerciler ile aramızdaki fark, metod farkıdır. Biz bu işin doğrusu ile eğrisinin, yanlış ile çarpığının birbirinden ayrılmasının hangi metodla sağlanacağını bilen insanlarız. Biz böyle

hareket edeceğiz, bu işi bilmeyenler de bu işin amatörleri olacaklar. Biz metodu öne çıkardığımız müddetçe komplo teorilerinin de önüne geçmiş olacağız. Teşekkür ederim.

Çağrı ERHAN: Şimdi son sözü, gündeme getirilen konularda görüşlerini iletmeleri için panelistlerimize vermek istiyorum. Buyrun Sayın Aydın.

Mustafa AYDIN: Herkes yazsın mı, yazmasın mı? Tabii ki yazsınlar: "Bırakınız yazsınlar, bırakınız çizsinler". Ama hepimiz eşit olmamalıyız. Bizler onlar gibi yazmamalıyız. Şunu da açıkça ve hiç gocunmadan kabul edelim: Bizim yaptığımız iş elit işidir. Biz bir azınlığız Türkiye'de ve Dünyada. Dolayısıyla bunu dile getirmemizde bir sakınca olduğunu sanmıyorum.

Standartlar olmalı mı? Standartlar mutlaka olmalı. Standartların olması tektipleşme veya tekdüzeleşme anlamında değildir. Standart olmayınca X üniversitesinden birisi hızla yükseliyor. Benim üniversitemde ben kolay kolay asistanımı geçirmiyorum, yeterliliğini vermiyorum, bir kere bırakıyorum, yeterlilikten sonra doktorada tezini bir daha yazdırıyorum, ardından gelen aşamalarda da zorluyorum. Sonra bir başka üniversitede hızla yükselen biri gelip benim asistanımın doçentlik sınavında o sabah televizyonda duyduğu bir konudan soru soruyor ve onu bırakıyor. Bu sonuç itibarıyla beni de etkiliyor, benim üniversitemi de etkiliyor, bütün Uluslararası İlişkiler camiasını da etkiliyor. Dolayısıyla bir standart mutlaka olmak zorunda. İsteyen istediğini yazsın ama, hangisinin kaliteli olduğunu tespit edecek bir standart olmak zorunda. Bu ülkede bazı üniversitelerin siyasi tercihlerle kurulduğunu biliyoruz. Bunlar olduğu zaman, siyasi partiler üniversitelere el atmaya başlıyor. Siyasi mülahazalarla bazı arkadaşlar hızla yükseltiliyor ve büyük bir tehlike ortaya çıkıyor. O zaman doçentlik sınavlarında jüri meselesi gündeme geliyor: Kolay jüri, zor jüri sınıflandırmaları başlıyor. Bu da tabii ki kaliteyi düşürüyor. Bunun için ortak bir kalite ve standardın şart olduğunu düşünüyorum.

Teori, metodoloji çok konuşuldu, bunlar tabii ki çok önemli. Kavramsal çerçeve derken, şuna da bir açıklık getirmek gerekiyor. Bu ifadeyi "her şeyin başına bir teori koyalım, altını dolduralım" anlamında kullanmıyoruz. Aslında analiz eksikliğini, analitik eksiklik meselesini kastediyoruz. Başta teori olsun, ama teorinin altına da her şeyi koyduktan sonra "alın, ne yaparsanız yapın" demek teori çalışmak, kavramsal çalışma yapmak değildir. Bu bakımdan esas mesele, analitik eksiklik. Verdiğimiz bilginin nereye oturduğuna bakmamız gerekiyor.

amatörleri olacaklar. Biz teorilerinin de önüne ne getirilen konularda demek istiyorum. Buyrun

n mı? Tabii ki yazsınlar: hepimiz eşit olmamalı- çıkça ve hiç gocunmadan z bir azınlığz Türkiye'de zde bir sakınca olduğunu ka olmalı. Standartların mında değildir. Standart kseliyor. Benim üniversi- um, yeterliliğini vermiyo- doktorada tezini bir daha a zorluyorum. Sonra bir gelip benim asistanımın yduğu bir konudan soru e beni de etkiliyor, benim ası ilişkiler camiasını da olmak zorunda. İsteyen duğunu tespit edecek bir üniversitelerin siyasi tercih- gu zaman, siyasi partiler ahazalarla bazı arkadaşlar ortaya çıkıyor. O zaman ne geliyor: Kolay jüri, zor kaliteyi düşürüyor. Bunun nu düşünüyorum.

tabii ki çok önemli. Kav- k getirmek gerekiyor. Bu n, altını dolduralım" anla- sikliğini, analitik eksiklik ama teorisinin altına da her apın" demek teori çalışmak, umdan esas mesele, analitik una bakmamız gerekiyor.

Uluslararası ilişkiler disiplininin Türkiye'deki gelişimi sorulmuştu. Çok uzun anlatamayacağım ama, Türkiye'de ilk Uluslararası ilişkiler dersi bulabildiğim kadarıyla 1926'da Siyasal'da Siyasi Şube'de Hukuk-i Düvel ve Diplomatik Muhabere adıyla verilmiş. Dünyada da Uluslara- rası ilişkilerin 1919'da başladığını düşünürseniz çok uzak bir ara sayılmaz bu. TÜBA'nın şu aralar devam eden Türkiye'de Sosyal Bilimlerde Öngörü çalışmalarında ben Siyasal Bilimler grubundayım; orada yapılan toplantılarda da bu konu ortaya çıktı. Türkiye'deki akademiya, özellikle Uluslararası ilişkiler ve Siyaset Bilimi akademiyası, dünyayı yakından takip etmiş, ediyor. Dünyadaki teorik gelişmeler alınıyor, okunuyor ve buraya uyarlanıyor. Fakat, 1970'lerin başında bir kopma olmuş. 1970'lere kadar dünyadaki akımlar Tür- kiye'de de uygulanmış, realistler var, idealistler var. Fakat 70'lerden sonra Atila Hoca'nın vurguladığı gibi camia oluşumu konusunda bir sorun var. Duygu Hoca'nın da söylediği gibi siyasi gelişmelerin etkisiyle Türkiye'de camialar oluşmamış. 70'lerden itibaren farklı ekoller, okullar yok. Bu, dünyadaki teorik yaklaşımların Türkiye'ye uyarlanmasında da sorun yaratıyor. Öğretim üyelerinin yazdıklarına bakınca, bu sorunun farkında oldukları anlaşılıyor. Yazılarda, dipnot- larda farklı kaynaklara atıf yapıyorlar. Fakat bunu öğrencilerine aktarmalarında ve daha genel olarak kamuoyu ile paylaşımlarında bir sorun yaşıyor.

Duygu BAZOĞLU SEZER: Saat çok geç olduğu için cevap hakkımı yarına bırakmak şartıyla görüşlere cevap vermeyeceğim. Fakat, kısa bir duyuru yapmak istiyorum. Biz sekiz kişi Ocak ayında Ankara'da biraraya geldik ve bir girişimde bulunduk. Bu girişimin adı, Türkiye Uluslararası ilişkiler Bilim Dalında Kadın Akademisyenler Girişimi. Bu girişimi bu çalıştay için davet alınca duyurmaya karar verdik. Bu girişimin kısa adı TULİKA. Bu sekiz kişinin adı, alfabetik sırayla, ODTÜ'den Meliha Altunışık, Yıldız Teknik Üniversitesi'nden Nurşin Ateşoğlu Güney, Marmara Üniversitesi'nden Gülden Ayman, Sabancı Üniversitesi'nden Nimet Beriker, Bilkent Üniversitesi'nden Pınar Bilgin, ODTÜ'den Sevilay Kahraman, Bilgi Üniversitesi'nden Şule Kut ve Bilkent Üniversitesi'nden Duygu Bazoğlu Sezer. İlgi duyanlar kuruluşla ilgili elimdeki bu metne bakabilir. Bunu kurarken düşündüğümüz en önemli konu bir ayrımcılık olup olmayacağıydı. Sonunda olmayacağına karar verdik. Ayrıca, bazı arkadaşların ikinci endişesi bu girişimin feminist bir ses olup olmayacağı konusundaydı. Bana göre o da olmayacak. Ama tabii ki bir kadın sesi olacak. Bunun sakıncası, yararları olur, olmaz; hepsi tartışılabilir, fakat biz sekiz kişi böyle bir girişim başlatmaya karar verdik.